

необхідно розглядати у комплексі, тобто у взаємозалежності та за причинно-наслідковим зв'язком. Такий розгляд надає можливість отримати повну картину загроз економічної безпеки розвитку підприємства.

Картина загроз економічної безпеки розвитку підприємства спільно з результатами реалізації функцій системи економічної безпеки підприємства мають стати підґрунтям формування простору варіантів забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства. Кожен з варіантів забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства характеризується мультиплікативністю реалізації загроз і наявністю необхідних ресурсів. Найреалістичніший варіант має бути покладений в основу стратегії розвитку підприємства.

Література

1. *Гараедаги Дж.* Системное мышление: Как управлять хаосом и сложными процессами: Платформа для моделирования архитектуры бизнеса / Джамшид Гараедаги / [пер.с англ. Е. И. Недбальской]; [науч. ред. Е. В. Кузнецова]. — Минск: Гревцов Паблишер, 2007. — 480 с.

2. *Погорелов Ю. С.* Природа, рушійні сили та способи розвитку підприємства: [монографія] / Юрій Сергійович Погорелов. — Харків: АдВА™, 2010. — 352 с.

УДК 658.012.8

VKuzemko@ukr.net

Кузьомко Володимир Миколайович

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна

Kuzomko Volodymyr

Phd, associate professor of the economy of enterprises department of Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Ukraine

ДІЯЛЬНИЙ ПІДХІД У ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Анотація. Розглянуто сутність, теоретико-методологічну цінність і практичну значущість діяльнісного підходу в теорії економічної безпеки. Виявлено його переваги і недоліки.

ACTIVITY-BASED APPROACH IN THE THEORY OF ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS

Summary. The essence, the theoretical and methodological value and practical significance of the activity-based approach in the theory of economic security

Ключові слова: безпека, діяльність, суб'єкт, об'єкт, умови існування.

is considered. Its advantages and shortcomings are revealed.

Keywords: security, activity, subject, conditions of existence.

Останнім часом у фокусі дослідницького інтересу постійно перебувають різні аспекти теорії економічної безпеки бізнесу, з'являються нові концепції безпеки. Однією з таких концепцій є діяльнісний підхід. Метою даного дослідження є розкриття змісту, теоретико-методологічних засад, практичної цінності, переваг і недоліків діяльнісного підходу.

Методологічна криза, яка сформувалась у сучасній теорії економічної безпеки, стала відображенням неможливості сформуванню цілісного наукового базису теорії на основі етимологічної концепції або концепції захищеності, трактування феномену безпеки зі статичних позицій, оскільки при цьому з поля зору випадають динамічні характеристики, активність і цілеспрямованість поведінки соціально-економічних об'єктів, їх постійний взаємозв'язок і взаємозалежність від середовища функціонування. Виникла потреба у виборі принципово нової вихідної «одиниці аналізу». Такою, на думку окремих авторів, може стати поняття «діяльність».

Категорія діяльності характеризує «специфічно людську форму активного відношення до оточуючого світу, зміст якої складає його цілеспрямована зміна і перетворення» [1, с. 633]. Будь-яка діяльність включає в себе ціль, засоби, результат, сам процес діяльності і характеризує взаємодію суб'єкта (*S*) і об'єкта (*O*) діяльності: $S \leftrightarrow O$.

Характерно, що латинські слова «subject» і «object» мають спільний корінь («ject» — дія, акт), який і пов'язує їх в складну динамічну систему і слугує передумовою існування як суб'єкта, так і об'єкта [2, с. 27]. Важливим є й те, що в процесі діяльності не лише суб'єкт впливає на об'єкт, змінюючи його властивості, але й навпаки.

Вихідною передумовою діяльності є потреби суб'єкта, тобто нестача в нього чогось такого, що знаходиться поза ним, у зовнішньому середовищі і без чого його існування (або, принаймні, нормальне функціонування) неможливе. Предметна діяльність завжди відображає активну взаємодію суб'єкта з оточуючим середовищем, яке в цьому аспекті виступає для нього як сукупність умов для забезпечення власної життєдіяльності.

Таким чином, існування суб'єкта стає можливим завдяки діяльності і лише через діяльність, яка залежить від характеру умов,

що склалися в оточуючому середовищі. Якщо такі умови в цілому є сприятливими для суб'єкта, він успішно функціонує і розвивається, і навпаки. Це дозволило ряду авторів вважати, що безпека і є характеристикою умов існування суб'єкта.

На думку Л. Абалкіна, економічна безпека — це «сукупність умов і чинників, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та сталість, здатність до постійного оновлення і самовдосконалення» [3, с. 5].

На такій само позиції стоять і Л. Кунбутаєв та А. Мінзов, які пишуть, що «...якщо ми говоримо про економічну безпеку суб'єкта господарювання, то, очевидно, передбачаємо, що це не стан його захищеності, а ступінь впливу різноманітних внутрішніх і зовнішніх несприятливих факторів і середовища на його економіку. ... Безпека не є станом захищеності інтересів суб'єкта, а представляє собою сукупність умов існування господарюючого суб'єкта, за яких забезпечується виконання цілей його функціонування» [4, с. 28].

Досліджуючи передумови самореалізації і самовідтворення соціальних суб'єктів, Г. Івашенко доводить, що безпека — «це не стан суб'єкта, а умови його існування, які ним контролюються» [5].

Дещо по-іншому, але в контексті теорії діяльності, трактує безпеку С. Кортунів. Він вважає, що насправді ніяких небезпек поза нами і незалежно від нас і нашої діяльності не існує. Небезпечними або безпечними є самі наші системи діяльності, і залежить це не від властивостей зовнішнього оточення, а від наявності або відсутності у нас форм організації, методів і засобів роботи в цьому оточенні. Відповідно, на думку науковця, «небезпеки» є лише неправдивими, перетвореними формами нашого усвідомлення дефіциту власних засобів і методів роботи [6, с. 28—29].

Аналізуючи наведені та деякі інші визначення безпеки в межах діяльнісного підходу, варто відмітити суттєві його позитивні відмінності від статичного підходу, етимологічної концепції та концепції захищеності. По-перше, це фундаментальний характер, який досягається завдяки взяттю за основу дослідження категорії діяльності, з якої у подальшому логічно виводяться поняття безпеки суб'єкта та елементи теорії безпеки. По-друге, погляд на безпеку не як статичну, а динамічну характеристику суб'єкта, який перебуває у постійній взаємодії зі своїм середовищем. По-третє, достатньо чітка методична і прикладна спрямованість, завдяки можливостям введення показників оцінювання сприятливості або ступеня контролюваності умов існування соціально-

економічних суб'єктів, а також вибору методів і засобів створення таких умов.

Разом з тим, відмічаючи переваги діяльнісного підходу, на наш погляд, варто зазначити, що він містить і серйозні недоліки.

По-перше, в межах підходу робиться необґрунтована підміна поняття «безпечні умови» на поняття «сприятливі умови». Безпечними можуть бути не лише ті з умов, які допомагають у досягненні цілей, але й нейтральні. Крім того, несприятливі (до певної межі) умови активізують механізми адаптації, самовдосконалення системи, що для її існування і розвитку в майбутньому може виявитися більш значущим.

По-друге, навіть якщо припустити, що безпека — це сприятливі умови діяльності суб'єкта, то стає не зрозумілим, що саме характеризується цим поняттям — сам суб'єкт чи його оточення? У цьому плані відбувається відрив характеристики суб'єкту від самого суб'єкта.

По-третє, в межах підходу об'єкт діяльності і об'єкт безпеки не розрізняються. Однак, на практиці часто безпеку одного суб'єкта господарювання може забезпечувати інший.

По-четверте, ототожнення безпеки з контрольованими умовами в граничному розумінні передбачає можливість тотального контролю суб'єктом умов свого існування, що в принципі неможливо. Тим більше для досягнення безпеки часто достатньо не контролювати умови існування, а уникнути впливу негативних умов або адаптуватися до них. У цьому плані підхід С. Кортунова дещо послаблює вказаний недолік, зміщуючи акценти в забезпеченні безпеки суб'єкта на покращення характеристик і методів діяльності самого суб'єкта.

Таким чином, діяльнісний підхід по-новому розкрив зміст окремих складових теорії безпеки соціальних суб'єктів, знявши певні методологічні обмеження попередніх концепцій, однак він потребує подальших доопрацювань у контексті створення теорії економічної безпеки бізнесу.

Література

1. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Ин-т философии РАН; Нац. общ.-научн. фонд; Научно-ред. совет: предс. В. С. Степин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. — М.: Мысль, 2010. — Т. I. — 2010. — 744 с.

2. Гуляихин В. Н. Логико-философский анализ некоторых концептуальных проблем теории деятельности / В. Н. Гуляихин // Вестник ВолГУ. — 2003. — Серия 7. — Вып. 3. — С. 23—28.

3. *Абалкин Л.* Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение Л. Абалкин // Вопросы экономики. — 1994. — №12. — С. 4—13.

4. *Кунбутаев Л. М.* Экономическая безопасность: анализ различных точек зрения на сущность и содержание термина / Л. М. Кунбутаев, А. С. Минзов // Эксперт. — 2011. — № 8. — С. 26—29.

5. *Иващенко Г. В.* О понятии «безопасность» / Г. В. Иващенко // Электронный журнал «Credo». — № 25. — 2001. — Режим доступа: <http://credo.osu.ru/024/004.shtml>

6. *Кортунов С. В.* Становление политики безопасности / С. В. Кортунов. — М.: Наука, 2003. — 612 с.

УДК 658

ulichka-L@ukr.net

Литюга Юлія Володимирівна,
к. е. н., доцент, ДВНЗ
«Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана», Україна

Lityuga Yuliya
PhD (Econ.), Associate Professor,
Kyiv National Economic
University named after Vadym
Hetman, Ukraine

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

RISK MANAGEMENT AS INTEGRATED ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

Анотація. Визначено сутність ризик-менеджменту на підприємстві, розкрито основні принципи його побудови в інтегрованій системі управління підприємством. Охарактеризовано основні етапи комплексного ризик-менеджменту.

Ключові слова: обґрунтований ризик, ризик-менеджмент, етапи ризик-менеджменту.

Abstract. Determined the essence of the risk management, described the basic principles and stages of its construction in the enterprise.

Keywords: reasonable risk management, risk-management, stages of risk management

Сьогодні ризик-менеджмент є однією із ключових ланок стратегічного управління підприємством. Зі зростанням технічного і технологічного прогресу відбувається і зростання факторів невизначеності, як у кількісному, так і в якісному відношенні. Відповідно на даному етапі свого розвитку ризик-менеджмент є новою філософією менеджменту, яка спирається на концептуально цілісний підхід до бізнесу.

В останній час усе більшої актуальності набуває питання побудови на підприємствах не просто фрагментарного зниження